

IKONOSZTÁZ A VILÁG VÉGÉN (I.)

Regénykenotáfium

DRAGAN JOVANOVIĆ DANILOV

Történetünk minden alakja és eseménye a képzelet szülötte, annak ellenére, hogy rejtélyes módon összefonódnak olyan személyekkel, akik valóban éltek, és olyan történésekkel, amelyek valóban megestek egy enyhén szólva is kegyetlen korban. Ezt az igaz fikciót, ezt a kenotáfiumot, a volt Jugoszlávia valamennyi áldozatának nyújtja át a szerző.*

D. J. D.

Az emberi lélek távoli ország, melyet sem megközelíteni, sem bebarangolni nem tudunk.

Hérakleitosz

Nincsenek másfélék, csak véres regék vannak.

Franz Kafka

A JEGES ÉJSZAKÁBAN

Prolóógus

Armagedon, a próféta, sok évszázaddal ezelőtt, borzalmas háborút jósolt, melyben mindenki harcol mindenki ellen, s olyan járványt, melytől megáll az ész. Armagedon ideje eljön, arra készülnek mindenek. Már fölsejlenek a hisztérikus próféciák meg egy álomszerű árnyjáték körvonalai. A próféta füle már hallja a népek tűzkeresztségéhez zászlót bontó légiókat – a hatalmas, félelmetes dübörgést, azt a bámulatba ejtő, zajos kavargást, mely olyan, mint az Úr harsonája a hadak felett. Az emberek

* *Jelképes síremlék azok számára, akiknek holtteste nem volt fellelhető (pl. a tengerbe fulladtak, csatában elesettek). (Idegen szavak szótára)*

úgy sereglettek vezérek köré, mint a dúvadak: a szimatjuk után. S többé már senki sem volt képes elhallgattatni Arész zenebonáját, mely általános, véres háborúságba kergette a világot.

Az egész világon halálos sápadtság ömlött el. S többé senki sem tudott szembezállni a fogait csattogtató vadállattal. Még az isteni bűnbocsánat felkentjei sem menekültek meg a felfordulástól és a megpróbáltatásoktól, mivelhogy az isteni elsötétülések idejében éltek. Amidőn az illat elillant a mezei virágból, amidőn a könyörületesség elszállt az emberből, akkor elszabadult az általános háború. A sötétségbe borult országban, ahol szélteben-hosszában az ördög és pribékjei járták boszorkánytáncukat, a jónak és a rossznak többé nem volt semmi értéke, még rituális értéke sem. A zsarnokság, a részekre szakadás bomlásfolyamatában, szörnyű búzt árasztott. A hideg csontig hatolt. Az inkvizíciós alkímia új meg új koholmányokat agyalt ki, miközben az ártatlanok az árnyék homályában térdepeltek és imádkoztak.

S felszerkenének a kétszáz esztendeje aluvó toportyánférgék, s vicsorogni meg fenekedni kezdtek. Miként az elrákosodott seb, megnyíltak a kísérteties kulisszák. Valószínűtlen erők hányták-vetették az embereket. Évszázadok sötétjéből szabadult fantomok kóboroltak szerte az országban, melytől az Úristen megtagadta a malaszt kegyelmét. Bukott angyalok, látomások, megrögzött bűnösök, pokolbéli követek lelkei bolyongtak körös-körül. Démonból, rossz szellemből, eretnekből amennyi csak volt, mind elrugaskodott a világ rendjétől, bizonyosságául, hogy a tortúra meg a bántalmazás gyakorlata nem szűnt meg végérvényesen. Elvakult gyűlöletükben ismeretlen emberek, akiknek szívében démonok lakoztak, ártatlan embereket hurcoltak el ismeretlen irányban, és zárták rájuk a páncélajtót mindörökre. A holtakba is belelőttek. S amiképpen az eb elhányja magát a saját hányadéka fölött, azonképpen tetézték esztelenségeiket ezek az esztelemek. És megszólamlott az Igazságtevő hangja:

– Rossz útra tévedtetek, térjeteK vissza a megváltás szentélyébe!

Ám a még fel nem ébredett lelkek nem hallották meg az intelmet. A szent megszállottak rontó szenvedélye fortyogott bennük. Így történt, hogy az igazak romlásba jutottak igazságukkal, míg az istentelenek még sokáig éltek a maguk gonoszságában és gáztetteik büvökörében. Bosznia forrt, mint a boszorkányüst. A gonosz szellem kiszabadult a palackból, és a pokol immár nem volt sem elfojtható, sem megállítható. Szodoma és Gomorra után a pusztulás mindinkább felgyorsuló folyamatában, az emberek

annyi sok évszázadon át várták, hogy üssön az óra, amikor mindenféle gaztettekre adhatják a fejük. Farkasokká változtak, és istent nem ismerő megittasultságukban kölcsönösen felfalták egymást. Csak azért jártak e földön, hogy egyszer majd picsányi sziklahasadékokban végezzék, csak azért, hogy hulláik fölött, a rituálé végén, összehajoljanak a patológusok.

A huzatos tömkelegben, ahol beretváló szelek hordják szét a kásás havat, véres éhínség után az emberek úgy pusztultak, mint a legyek. Nyirkos pincékben, odúknak, kísérteties menhelyek vermeiben bujkálva szemétdombok bűzében és mindenféle dohos, penészes, egérszaros zugokban rothadtak. Áhították a halált ugyanazon hevülettel, mellyel valaha az egész életüket betöltő nőt kívánták. A folyóban, a lehullott őszi levelekkel együtt, puffadt holttestek bukdácsoltak. Egyformán a föld alá került az igaz és a hamis, a hős és az anyámasszony katonája, az is, aki köpött az életre, meg az is, aki szerette az életet mindenekfelett – egytől egyig eltünedeztek ők a káosz meg a sötétség véres karmai közt. A legjobb barátok is – hiszen ki tudja, kiben mi lakik – gyilkosok és gonosztevők lehetnek. Azok pedig, akik megúszták, közönséges baromok voltak, akikre a gyűlölet tüzes vasát sütötték.

Élő embereket dögláncrea fűztek, és félreeső helyeken ott hagyták őket, hogy összekeveredjenek és elrohadjanak. „És az asszony nép férfiembernek nézte a fatuskókat, s ölelgeték, csókolgaták őket” – mondá a próféta. Amit pedig megjövendölt, elkövetkezik. Armagedon, a jövendölés szerint, egyik földi hatalomnak sem hozta meg a győzelmet vagy a világhuralmat.

Az események könyörtelensége egymás után vitte el az embereket. A szemhatáron túlról tél, sötétség és szörnyalakok közelítettek be. De hát nincsenek másféle monstroomok, csak olyanok, melyekről személyleírást lehet adni. Nincsenek más kísértetek a mi saját kísérteteinken kívül. Istenem, fullánkos szél süvített szeszélyesen hullámzó kupacokba hordva a kavargó havat. A fák csupasz, fekete ágai meghajlottak a hó terhe alatt, s úgy ropogtak a fagyos éjszakában, mint amikor csont törik. A vihar űzte hópelyhek hajdani hallucinációkként lepték be Boszniát. Az éjszaka végtelen pusztasága nyomasztott körös-körül. Sűrűsödött a magatehetetlenek sikolyaival, kígyósziszegéssel, szenderek szárnysuhogásával, hangos imádkozással és eszelős rimázkodásokkal benépesített sötétség. A betegség, az örület és a halál kopogtatott. Hátborzongató események rontottak rá a világra, beállt a szenvedések dagálya. Vala-

miféle hatalmas, még neve-sincs vadállat mély szuszogásaképpen elkövetkezett a bomlás, a kozmikus fagy ideje, beláthatatlan, határtalan, süket, halotti sötétség borult a számtalan vészben, dúlásban megromosodott monostorok kincsestárára, erre a világra, melyet csupa rombolás és mindent elpusztító veszedelem közepette látunk, persze, a kifejezett és hajthatatlan elmarasztalás, az ostobaság és elvakultság e kiváltsága nélkül, melyek annyira természetellenesek és ellenségesek, ha ártatlan cselekedetről van szó. S mintha valahonnan a távolból egy reménytelen hang hallatszott volna: elég a tragédiából, az árnyak, az arc nélküli hangok, a megfoghatatlan lények komédiája kezdődik. De mindeddig hol, mely vacokban lakozott az emberi lélek? Hol bújt meg, és hol rejtőzködik most? Melyik teletőben? Mely értelmetlenségben? Tudja ezt bárki is Őrajta kívül, aki oda rejtette? S akkor mi marad még tehát, a könnyeken kívül?

I.

S. minden bizonnyal nem valami szép városka, de még lehangolóbb, amikor több napon át is, naphosszat, szakadatlanul esik a szomorkás, vidékies eső. Elképzелhetetlen, hogy ép ésszel bárki is ezt a sűrű ködbe veszett kisvárost választaná lakhelyéül. Különösen, amikor az éji homályban látná a pislákoló lámpákkal megvilágított utcákat, amelyek hosszán valamiféle fekete, bűzös eső szakad, de sehol egy élő lélek egy-két szállingózó, szabadságos katonán kívül, az is sietve szedi a lábát, hogy éjfél előtt befusson a kaszárnyába. Mindez megfordult Danilo K. fejében, amíg a vasútállomásról hazafelé tartott a félhomályos utcákon. Igen-igen fáradt volt, minden porcikája fájt. A napokban elhagyta az a lány, akit önmagánál is jobban szeretett. Évának ez az őzike szemű, félénknek látszó lánya egyszeriben olyan kegyetlen lett, mint egy derekas fogfájás. Elment, mint valami vidéki Nóra. No de hát, alkalomadtán, később majd még szót ejtünk erről.

A kilencvenes évek elején Danilo legközelebbi barátai szétszóródtak szerte Európában, sőt, volt aki Amerikáig meg Új-Zélandig elvetődött. Egy Milan Krivokuća nevezetű, szelíd és jóságos tekintetű fiatalember, aki elemista korában rendre megnyerte a „Tito – forradalom – béke” vetélkedőket, s aki mindössze huszonnégy évesen doktorált a belgrádi orvostudományi karon, 1992-ben elment Amerikába, s elhelyezkedett a Harvard Egyetemen mint biomérnök. Emberi szervek kitenyésztésével foglalkozott.

Patkányoknak varrt be, amint azt egy későbbi levelében megírta Danilónak, mesterséges májat, szívbillentyűt, beleket. Dobrivoje Solarić valahol a Budapest–Dubai–Sydney-útvonalon ingázott. Azután a nagyfene piff-puff után Belgrád utcáin, ahol golyót kapott, Mihajlo Bošković, alias Suger, fölveretett Svédországba. Ott, apró tolvajlások miatt, egy csomó hasonzorúval együtt, bizonyos időt sitten töltött. A kétórás séta idején a börtönudvaron elcsevegett a többi börtönlakóval, sakkozott vagy pedig dominózott. Eleinte kidobólegényként dolgozott az Excaliburhoz címzett éjszakai mulatóban, közben gyaníthatóan egy feketén működő lóverseny-fogadóirodát vezetett. Mileta Dedinac 1991-ben Hollandiába szökött. Alig két év alatt beilleszkedett a minden hájjal megkent börzespekulánsok társaságába Amszterdamban egy előkelő, befolyásos hölgy kegyeinek köszönhetően. Porschét hajtott, és holland Rimeester Livarde cigarettát pőfékelt. Narkópénzmosással foglalkozva, idővel elegáns nyilvánosházat nyitott, amely a pénzes vendéget első osztályú fehér márvánnyal, bőr kanapéval, plüssszuzattal várta, s ahol csakis lazacot meg kaviárt csemegéztek, és 650 guldenos pezsgőt ittak. A hölgyalkalmazottak kizárólag hollandok és németek voltak. Ami a testi és szellemi követelményeket illeti, ott a mérce bizony igen magas volt, hogy eleget tehessenek az igényes nemzetközi vevőkörnek, amely hajlandó volt akár 1000 guldent is letenni mindössze egyórás élvezkedésért. Mesélik, hogy egyes bizarrságokat kedvelő, de mesésen gazdag kliensek csillagászati összegeket fizettek egy-egy éjszakáért, melyet valamely prosti mamával és lányával tölthettek el. Később aztán kitudódott, hogy Mileta Dedinac AIDS-es lett, de nem akarta gyógyíttatni magát, úgy gondolta, erős akaratának köszönhetően majdcsak kiheveri. A kór jócskán kikezdte a szívét meg a gerincét. Noha harmincöt esztendő volt, azt mondják, úgy nézett ki, mint egy aggastyán. A betegség végzetesen aláásta lelki egészségét is, és teljes elbutuláshoz vezetett. Akik jobban ismerték, azt állították, hogy verseket írt, ezekben felismerhetően kimutathatóak voltak a bent fekvő skizofréniasok spontánul pszichotikus írásmódjának jelei, ebből az amszterdami klinika elmegyógyászai egyértelműen megállapították a skizofréniát, amely mindenképpen klinikai gyógykezelést igényel. Olyasmit is hallani, hogy Mileta Dedinac után, a verseken kívül, elmezavarának tiszta pillanataiban keletkezett, hasonlóan pszichotikus rajzai is hátramaradtak. Ezeknek a rajzoknak egyetlen témája: az átoksújtottság.

BORBÉLY János fordítása

(Folytatjuk)